

Marts-oktober 1842

FAKTA

Dato:
Marts-oktober 1842

Sidetal:
195, 196, 197, 198, 199, 200

Dagbogens placering:
Thorvaldsens Museums arkiv,
inspektørens skrin, nr. 1

Ophavsmand/nøgleperson:
Christine Stampe

Generelle kommentarer:
Dette dokument er en del af det originale manuskript til Christine Stampes erindringer om Thorvaldsen. Afskriften af hele manuskriptet omfatter i alt 60 dele. Denne del er nr. 39.

OBS Dokumentet er også udgivet i Arkivet, Thorvaldsens Museum. Her findes den senest opdaterede udgave.

Læs mere om nærværende online-udgivelse i artiklen Manuskriptet til Christine Stampes erindringer om Thorvaldsen.

Omtalte personer:
Johan Bravo
Christian Dalgas
Pietro Galli
C.F. Holbech
Marie Høbye
Niels Rasmussen
Johannes Riepenhausen
Christian Stampe
Christine Stampe
Elise Stampe
Henrik Stampe
Jeanina Stampe
Bertel Thorvaldsen
A. Winckler

RESUMÉ

Christine Stampes manus til sine erindringer om Thorvaldsen. Dette er 39. del af i alt 60.

TRANSSKRIFTION

- 195 -

Nu var Thorvaldsen ret flitig, og den af Galli¹ opstillede Apostel² var ferdig, en 10 a 12 Dage efter³, foruden, Christi fødsel⁴, som Thorv: havde gjort, i anledning af Julen begynde han nu Maria forkyndelse⁵ (: til Hr: Becker⁶ fra Paris, som meget ønskede Natten og Dagen i Marmor⁷, og hvoraf Thor: havde flere Exemplarer, Arbeidede Thor paa et Exemplar i en 14 Dage, à 3 Uger medens Gally opsatte Apostelen som Thor havde gjort en Skizze⁸ til, disse bleve meget gode og kom til Paris :) neppe var Apostelen støbt for Thor: tog fat paa den Næste⁹. [“]Nu troer han nok han har sat mig i en forfærdelig forlegenhed,[”] sagde han mig, [“]at jeg ikke kan faae den Anden Apostel gjort uden hans hielp¹⁰, jo, det skal jeg vise ham,[”] og vi toge strax fatt derpaa, jeg som havde hiulpet ham paa Nysøe da han gjorde sin egen Statye¹¹, vi[d]ste lidt besked, med at binde Kors af træpinne i staaltrod, og ligge leer paa osv: osv jeg hialp saa godt jeg kunde, og glattede og bankede saa det stod efter, og da jeg ikke kunde gjøre Andet saa sad jeg med mit Arbeide, og pasiarede, og imellem læste høit, og især meget ofte agerede Ciserone¹² for de mange fremmede som kom for at see hans Malerier, som han i denne travele Tid, sielden kunde rive sig løs fra Arbeidet, for at vise omkring, og han var saa Taknemlig, og takkede saa kierligen, naar jeg tog det paa mig, som er et gruelig kiedelig Arbeide Aar ud, og Aar ind, hver dag at vise, og beskrive, de samme ting, og ofte til meget ligegyldige Personer, som blodt vil see det, fordie det engang er skik, at leietierne fører de fremmede herhen, (i den Anledning falder det mig ind at Thor: har fortalt mig hvorledes flere

- 196 -

Kunstnere i Rom betale drikkepænge til leietierne for at bringe de fremmede til dem, og anbefale dem som de berømteste osv, hos Thor: kom samme Leietienere og fodrede Drikkepænge til Nytaar for at have ført saa og saa mange til ham, dog han gav dem en god Dag, sigende, han heldere vilde betale dem for at blive borte, da han slet ikke skøttede om deres Anbefaling osv osv[.] i de første Aar af hans Renomee, saa de Skiæve til ham, dog nu vare de vandte dertil[.] Til Apostelen No 2¹³ brugte Thorv: akurat 14 Dage med Opstilling og alt, og glad var han at det gik saa godt, deels viste han dem at han kunde undvære dem, og deels var han i grunden saa kied af Rom for denne, og flere lignende smaae schikane Historier, at han paa den Tid blodt tænkt paa at gjøre sig ferdig for at reise med os, (dog maa jeg endnu bemærke at den bevi[d]ste¹⁴ Apostel blev begyndt paa at forme, forneden, medens han endnu Arbeidede paa det

øverste da vi bemærkede at den just ikke stod aldeles sikker, der viste sig adskillige revner, dette vilde nu Thorv. give mig skyld for, dog jeg var nu saa klog i dette Fag, at jeg vi[d]ste hvor det Skortede og kastede ham beskyldningen tilbage[,] han havde ogsaa herhjemme berømt saa meget det rommerske leer, dog maatte bekiende dette var her¹⁵ bedre osv[.] ved dette Arbeide var Thorv: nu lige saa ivrig, som ved sin egen Statye, og ved Chr: d IV¹⁶ i Kiøbenhavn, hvor Spisetiden blev udsatt fra fire, til fem, ja 6 og 7 imellem og naar vi sendte bud over eller gik selv at vi vare nær ved at døe af sult sagde han altid: vi skulde kuns spise, og sitte mad af til ham, nu kom han strax, dog det vilde vi nødig saa hvor Tolmodighed blev prøvet, Endnu har jeg glemt at sige, at Morgenen efter at Gallys vare fløttede, fandt jeg Thor ganske allene men Værelset gjort reent og Sængene redte, han selv tagende sit Skiæg af, foran en lille haar Børste, med et Speil i, jeg havde givet ham til Reisen og som han i mangel af Anden havde stukket paa Enden i en klat leer paa Bordet, (Gallis havde taget Toilet speilet¹⁷ med dem :) jeg gik nu omkring og fandt alt meget øde, men ret ordentlig, og da jeg spurgte: "]hvem

- 197 -

hvem har redet Sængene? hvem har feiet osv?["] ["]Det har jeg, man skal aldrig være raadvild jeg har været vandt til værre en[d] dette[,]"] sagde Thorv: ["]jeg skulde dog kunde giøre saa meget endnu, skjønt De jo rigtig nok har for vent¹⁸ mig en heel deel[,]"] sagde han, ["]og sandt at sige, mine Skoe baand falde mig lidt besværlig at binde["]; (jeg fik lov at binde dem, og gjorde det hver dag medens jeg var i Rom naar Niels¹⁹ ikke havde tid at være der Som jeg dog nu fik inrettet saaledes at han hver formidag kom hen at hielpe med Paaklædningen, og Vores Pige²⁰ bragte ham Mælk om Morgenen tidlig og Giorde reen hos ham; (Thorvaldsen har i over, 40 Aar aldrig drukket andet en[d] en Skaal sød Melk om Morgenen, Han har ofte fortalt mig hvorledes han de første Aar hvor han ikke havde raad til at kiøbe sig et Bord, naar nogen kom til ham, toge et Bræt og lagde fra den [ene] Ende til den anden og spiste derpaa[.] jeg kan ikke tænke paa den Morgen tilbage uden rørelse hvor den store Mand, selv havde gjort det alleringeste Arbeide, og stod der frie og uafhængig undværende heele Værden; jeg husker godt at da han saae jeg fik Taarene i Øinene, klappede han mig paa Kinden, og sagde[: "]ja ganske saa let, som før gaer det jo ikke, siden Mutter²¹ paa Nysøe har forventt²² mig[,]"] og her efter sørgede jeg for Speil, og hvad der kunde mangle, og han led ingen Nød, især senere da Holbeck²³ kom der i Huuset. oooo²⁴

Da nu Apostelen var ferdig, tog Thor atter fat paa Basreliefferne²⁵, og han fortrød ret, at have forsømt saa mange Maaneder hvor han aldeles intet havde gjort[.] der blev i den Mellemtid ofte besøgt Atelierene hvor han gav mange Ordre x²⁶ x paa forskellige ting, f ex blev Marz²⁷ eboscharet²⁸ i Marmor, og Conradin²⁹, samt mange smaa Arbeider i de smaa Atelier og i det store hvor der altid foruden Marmor Arbeiderne[,] en Tegner, som

Thorvaldsen gav at bestille, og flere fik lov at logere[.] dog nu havde han set tusende ting og besøgt mange, som ellers havde blevet forsømt, og vi bleve endnu ved at gjøre Tuurer, men han kuns de kortere, som kunde gaae for sig om Eftermidagen, hvor ved han havde en god Samvitighed for medels at have været fling til Midag³⁰, og skulde en længere Tuur giøres saa valgte vi gierne Søndag tidlig Morgen, saaledes vare vi flere gange til Tivoli, Albane, o s v x

Thorvaldsen lod ogsaa endeel Basreliefer afstøbe som³¹[?] han

- 198 -

maatte ofte løbe for at vælge de meest passende, hvilken han havde bestemt til at decorere min Broder Christians³² Sahl med, i Livorno, han havde nydt megen Artighed der, og ønskede at glæde dem igien; vi saae dem inmurede ved vores tilbagekomst³³, og fandt dem meget smukt anbragte, Chr: var meget lykkelig over denne Gave. x

oooo³⁴ Der var ellers mange leiligheder hvor den kiere Mand, havde godt af at have en Gammel Mutter til at udtale sig for, og udrøste Vreden, jeg var glad i den Tid at Gally's tog bort, at vi vare i Rom, thi der vare ingen som han saaledes havde Tillid til, og Gud ved om han havde holdt den Ærgrelse ud, og gaaet det igiennem, som han var for stolt, til at søge forbedret, naar man ikke som jeg gjorde det,: nødte ham til at tage det lidt bedre, og mange havde nok villet, men vare bange for at synes paatrængende osv x x Bravo³⁵ havde han ingen tillid til, og med hver dag, var han meere vred paa Ham, dertil kom at man nu skulde begynde at pakke ind til Fregatten³⁶, som Kongen havde sendt, og som Bravo efter Thors: formening tog sig ikke nok af, han kom og komanderede en heel deel folk, som han hertil havde Ordoneret, men saa gik han og spadserede og lod dem passe sig selv, ja engang var han borte over 8 dage, og Arbejderne, som fik svær dag løn, gjorde hvad de vilde, Een dag skulle vi Tidlig om Morgenen køre ud, og Thor: gjorde først en lille afstikker til det store Atelier³⁷, der fandt han alle Arbejdere siddende, og vente paa Hr: Bravo, med Nøglen, før kunde de intet gjøre[.] Nu bandte og skiendte Naturligvis Thorv: paa B: som ikke kunde reiste sig af Sængen, og spillede de kos[t]bare daglønneres Tid, man vil neppe troe hvad det kostede

- 199 -

Thorvaldsen at sende disse Sager hiem, baade for folkene som Pakker i[,] Daglønen, og for at gjøre Kasser, det gik i Tusende viis, og da Thor: troede at Hr: Bravo fik de 400 Rd: Aarlig fra Danmark især for at have Opsigt med hans Indpakning, var han rasende Opbragt, og blev det altid meere og meere, og til sist tog han sig selv af det, fik Holbeck³⁸, Riepenhausen³⁹, og andre, til at hielpe sig og afskedigede ganske Bravo⁴⁰, denne vilde nu have at Thorv: skulde Anbefale en Ansøgning [om] at maatte reise hiem med Fregatten for at passe paa Thors: Sager, dog Thor sagde[: "jsøg saa meget De vil, for Deres egne Afairer's Skyld men ikke for mine jeg vil ikke have deres Hielp,["] (der af kan man maaske forklare sig Thors Mistanke

mod B: senere da de havde skrevet ham at de forlod Livorno d. 3e og reiste alt paa Bravos forsikring at Thor: ikke kommed, d. 2den⁴¹ :) Den forandring med Gally havde Aficeret Thor: meget, dog som jeg alt dengang sagde til Bravo, og flere trøstede jeg mig med at det rev Thorv: meere og meere fra Rom, havde han været saa lykkelig at treffe paa en Behagelig fammille i hvis omgang han kunde leve lykkelig og roelig, saa troer jeg Thorvaldsen ikke saa let havde revet sig fra Rom, han troede virkelig før at Gally's holdt af ham; men nu mærkede han at det var meest af Interessethed at de havde været, saa venlige, mod ham, og han havde fundet samme tilbøilighed hos fleere Italienske Fammiller, saa han var meere og meere kied af at omgaaes dem, og sagde mig fleere gange: ["]jeg er glad for at være løs bunden fra dem, naar jeg nu har sent disse Ting Hiem, er der intet, som holder mig til Italien, og jeg vil vende hiem og leve roelig paa Landet hos min gamle Mutter, og lige saa derhiemme trække mig tilbage fra Hoffet, hvor jeg slet ikke passer og slet ikke føler mig væl["], hver gang han skulde Klæ[d]es til Hove

- 200 -

[og] have sine Ordner paa var han gnaven, som naar han skulde Forme noget i Gips, saa kunde man ikke komme ham nær, jeg siger man, der med meener jeg dem han ikke schenerte sig for; og det var saa afgjort en Retighed at jeg imellem fik ham til at lee, naar han var vred (ved at sige: ["]I dag skulle man troe at han enten skulde have med Gips at bestille eller, til Hove["]; skjønt Gud ved det var siældnen at man kunde sige han var gnaven naar der ingen Aarsag var dertil udenfra, og det enda reele, thi Vanskeligheder i det Daglige liv brød han sig aldrig om, og aldrig har nogen af os seet eller hørt ham utilfreds, om vi og paa Reisen⁴² have havt⁴³ det nok saa besværligt, og daarlig, der var ingen fandt sig bedre deri en[d] Thorvaldsen; ✕

¹ Dvs. den italienske billedhugger Pietro Galli, der var flyttet ud af Thorvaldsens lejlighed 7.3.1842 som følge af uoverensstemmelser.

² Dvs. Andreas, A108.

³ Det vil højst sandsynligt sige, at lermodellen til Andreas, A108, var færdiggjort i midten af marts 1842.

⁴ Antagelig Hyrdernes tilbedelse, A570, som blev fuldført 1.1.1842.

⁵ Dvs. Bebudelsen, A569.

⁶ Den p.t. ikke nærmere identificerede A.C. Becker (1782-1855) erhvervede sig i efteråret 1842 Natten, A905, og Dagen, A906.

De to relieffer, som Thorvaldsens Museum købte i juni 1965, gik i arv i lige linje fra Becker til hans efterkommere. Reliefferne blev 1966 deponeret på Victoria and Albert Museum i London. Se mere i referenceartiklen Nyerhvervelser 1965-1969.

⁷ Dvs. Natten, A905, og Dagen, A906.

⁸ Dvs. den skulpturelle skitse til Andreas, A109.

⁹ Dvs. Judas Thaddæus, A105.

- ¹⁰ Pietro Galli blev elev hos Thorvaldsen antagelig i 1822. Det langvarige samarbejde ophørte dog i begyndelsen af 1842, da Galli insisterede på at skabe sig sin egen karriere.
- ¹¹ Dvs. Bertel Thorvaldsen med Håbets gudinde, Nysø1.
- ¹² Dvs. vejviser el. vejleder, jf. cicerone i Ordbog over det danske Sprog
- ¹³ Dvs. Judas Thaddæus, A105.
- ¹⁴ Dvs. bekendt, velkendt, omtalt, jf. betydning 1. af bevidst i Ordbog over det danske Sprog.
- ¹⁵ Dvs. i Danmark, på Nysø.
- ¹⁶ Dvs. Christian 4., Nysø9.
- ¹⁷ Baronesse Stampe omtaler også denne anekdote på side 7.
- ¹⁸ Dvs. forvænt.
- ¹⁹ Dvs. den danske kusk og fragtmand Niels Rasmussen.
- ²⁰ Her menes antagelig kammerjomfruen Marie Høbye.
- ²¹ Thorvaldsen kaldte Christine Stampe for sin "Mutter" eller "Gamle Mutter" (jf. p. 198, 199) på trods af, at hun var 27 år yngre end ham. Kælenavnet må skyldes den moderlige omsorg, hvormed Stampe behandlede Thorvaldsen.
- ²² Dvs. forvænt.
- ²³ Dvs. den danske billedhugger C.F. Holbech.
- ²⁴ Firdobbelt cirkel. Dvs. indvisningstegn. Der findes intet modsvar i teksten.
- ²⁵ Antagelig Natten, A905, og Dagen, A906.
- ²⁶ Kryds. Dvs. indvisningstegn. Her indsættes følgende passage skrevet i venstre margen på den anden led: "x paa forskellige ting, f ex blev Marz eboscharet i Marmor, og Conradin, samt mange smaa Arbeider i de smaa Atelier og i det store hvor der altid foruden Marmor Arbeiderne en Tegner, som Thorvaldsen gav at bestille, og fleere fik lov at logere"
- ²⁷ Dvs. marmorudgaven af Mars og Amor, A6. Den blev imidlertid først fuldført i marmor under tilsyn af H.W. Bissen af Brynjulf Larsen Bergslien i 1862.
- ²⁸ Dvs. hugget i marmor, jf. den italienske billedhugger-term abozzare, se Fagudtryk i Thorvaldsens værksted.
- ²⁹ Dvs. marmorudgaven af Thorvaldsens Conradin, jf. A150, færdiggjort af Peter Schöff og opstillet 1847 i kirken Santa Maria del Carmine, Napoli.
- ³⁰ Dvs. flink indtil middag. Stampe mener, at Thorvaldsen var flittig med sit arbejde indtil midt på dagen og kunne så om eftermiddagen deltage i turene rundt i Rom.
- ³¹ I det originale manuskript er her skrevet det relative pronomen "som", men sætningen forstås bedst, hvis man i stedet læser den hypotaktiske konjunktion "så".
- ³² Dvs. Christine Stampes ældste bror Christian Dalgas. Dalgas fik i 1842 tilsendt nogle af Thorvaldsens relieffer – sandsynligvis gipsafstøbninger – til en rumudsmykning i hans hjem i Livorno, jf. brev af 7.3.1842. Det vides p.t. ikke, hvilke relieffer der var tale om.
- ³³ Christine Stampe og hendes tre børn Christian Stampe, Jeanina Stampe og Elise Stampe forlod Rom og Thorvaldsen 6.6.1842. De ankom til broderen i Livorno 10.6.1842. Familien havde opholdt sig dér i året før i slutningen af august 1841. Stampes mand Henrik Stampe havde forladt Rom tidligere, se hans brev af 20.6.1842.
- ³⁴ Firdobbelt cirkel. Dvs. indvisningstegn. Der findes intet modsvar i margen.
- ³⁵ Dvs. den dansk-tyske maler, konsul og etatsråd Johan Bravo.
- ³⁶ Dvs. fregatten Thetis, som 2.10.1842 sejlede store dele af Thorvaldsens værker og ejendele fra Livorno til København. Se Hjemsendelse af Thorvaldsens kunst 1842.
- ³⁷ Dvs. Thorvaldsens store værksted ved Piazza Barberini.
- ³⁸ Dvs. den danske billedhugger C.F. Holbech.
- ³⁹ Dvs. den tyske maler, tegner og kobberstikker Johannes Riepenhausen.

⁴⁰ I foråret 1842 opstod denne kontrovers over håndteringen af nedpakningen af Thorvaldsens værker og ejendele med Johan Bravo.

Selvom det fremgår her, at han blev afskediget fra jobbet, synes han dog senere at have fortsat med at hjælpe.

⁴¹ Thorvaldsen skulle i efteråret 1842 have sejlet med fregatten Thetis fra Livorno til København med sine værker og ejendele.

Pga. en misforståelse ankom billedhuggeren til Livorno 3.10.1842 – én dag for sent, da Thetis havde lettet anker 2.10.1842. Thorvaldsen var opbragt over misèren og beskyldte, som det fremgår, Bravo for at have fejlinformeret skibets kaptajn.

I stedet rejste Thorvaldsen videre med dampskibet Maria Christina til Marseille i selskab med Frederikke Wallick, se Rejsen til Danmark, oktober 1842.

⁴² Dvs. Thorvaldsens og familien Stampes rejse til Rom, maj-september 1841.

⁴³ Dvs. haft.

KILDER TIL
DANSK
KUNSTHISTORIE

NY CARLSBERGFONDET

